

mogoča. In to kaže že tudi pogled po sedanji avstrijsko-ogerski državi.

Po tem predgovoru se ogleduje „Reform“ po različnih deželah in narodih avstrijskih in kaže, da se nikjer ne kaže zadovoljstvo, in potem pride do tega sklepa:

Ministerstvo Beustovo je starodavno misel državne celote žrtovalo dvalizmu s to željo in s to zahtevo, naj bi narodi sami stvarili enoto in po tem pravo avstrijsko narodno politiko razvili. V tej državni naredbi pa, katero si je ministerstvo Beustovo dalo po Magjarih sebi in vsem drugim narodom vsiliti, se ta njegova želja izpolniti ne dá; to nikakor ni mogoče; to kaže skušnja še zdaj in bo kazala še bolj.

Naj bi tedaj politikarji vladni in politikarji državnih zborov ta in unkraj Litave (na Dunaji in v Peštu) nasprotno in po naravi sami mogočno politiko narodov avstrijskih še ob pravem času resno prevdarili in storili to, da bi mogoče bilo vsem avstrijskim narodom, da bi se svobodno in ravnopravno porazumeli o pravi avstrijski politiki in zatrdili državo pod veličastnim krilom cesarja avstrijskega.

Protest kranjske duhovščine.

Protest proti spomenici ljublj. mestnega odbora, ki ga je duhovščina kranjska v nemškem jeziku poslala c. kr. ministerstvu nauka na Dunaj, se po „Danici“ poslovenjen glasi tako-le:

Prevzvišeni gospod!

Po časnikih se je razglasila spomenica, ki jo je poslal ljubljanski mestni odbor slavnim c. kr. ministerstvom notranjih zadev, pravosodja, nauka in deželne brambe gledé obžalovanja vrednih dogodkov, ki so se vršili 23. maj. t. l. v ljubljanski okolici in tudi v mestu.

Po pravici se je zavzela vsa dežela, ko je izvedela iz te spomenice, da prvi in glavni vzrok vseh v njej naštetih nerodnosti je vedenje duhovščine. Ako ljubljanski „Tagblatt“, ki je boje organ tukajšnjega konstitucionalnega društva, ne poliva le neprenehoma vsega, kar je našemu narodu drago, čestito in sveto, s skelečim lugom zasmehovanja in zaničevanja, temuč še posebno duhovščino obrekuje in črni z vsakoršnimi sovražnimi iznajdbami vse napak obračaje, morda bi se dale še zamolčati take blodnje časniške razposajenosti, ker je navadno zastoj vsako odbijanje zoper njega.

Vse kaj družega pa je, ako odbor glavnega mesta proklinjevalno strelo zaničevanja spušča na duhovščino. Od skupščine 30 razumnih mož se smé po pravici pričakovati, da stori tak korak, kakoršen je pošiljatev spomenice štirim slavnim c. kr. ministerstvom, le po zrelem premisliki in še le tedaj, ko se je na tanko o tem posvetovala. Če pa brezozirno obsodi ves stan, ki je skoz stoletja med prvimi podpiral steber nramnega in družbinskega reda, ga celó ovaja in toži pred slavno c. kr. vlado in javnim mnenjem, da se pregreša zoper družbinski red in da zametuje postave, se taka obsodba nikakor ne more prezirati. Ko bi na tako neprizanesljivo teptanje duhovščina molčala, bilo bi to toliko, kakor tla spod sebe prepustiti in pregrešiti se zoper svete dolžnosti, ktere ima do sebe in do vernikov. Zatoraj se drznejo prespoštljivo podpisani to spomenico Vaši Vzvišenosti predložiti, da blagovolite obzir imeti na njo.

Mestni odbor toži duhovščino, da ne spozná svojega poklica za podučevanje in dušno odgojevanje ljudstva. Kakor je osupna ta pripoznava od one strani, od ktere bi se je najmanj nadjali, da je duhovščina poklicana, biti ljudstvu učiteljica in dušna odgojiteljica; kakor je všečna v tej pripoznavi izrečena pritrditev, da ima duhovščina pri ljudskih učilnicah in odgojilnicah najvaž-

niši delež: tako odločno se mora ta neslišana zatožba vsega stanú zavrtni kot djanje vpijoče krivice.

Gotovo res, gojiti v ljudstvu krščansko nramnost in poštenost, ga zmira bolj olikovati in izobraževati v vsem vedstvu, ki spada v njegovo okrožje, z eno besedo: nramen napredek — to je bila naloga, katero je duhovščina od nekda skušala pri ljudstvu spolnjevati in jo še skuša. Na to merijo njene pridige, njeni krščanski nauki za odrasle in za otroke, njeno podučevanje v šoli in drugo občevanje z onimi, ki so njeni skrbi izročeni. Tisuč prič bo vsaki dan pripravljenih pričati zvestobo, s katero se je duhovščina odlikovala v tem svojem delokrogu, pričati dobro ime, ki si ga je pridobila in vtrdila še daleč zunaj mej domače škofije. Njej se ni bati, da bi jo kdo na laž stavil, če trdi, da je ona prva odprla pot izobraževanju slovenskega ljudstva. Izmed ljudstva izrastla, med njim živi in zatoraj dobro pozná njegove vsakoršne potrebe in nadloge, zato nramni nagon srca vелеva darovati vse svoje moči pospeševanju dušnega in telesnega blagostanja taistega ljudstva. Duhovščina ravno je prva resno likati začela ljudski jezik, v katerem edino ima narod sredstva za omiko in napredek. Ona ravno je že zdavnej, predno so bile redne šole, ljudstvo brati učila, mu zidala šole, napravljala toliko šolskih zalóg, imela zasebne šole. Duhovščina — ona skrbi za napravo in razširjatev vsakovrstnih ljudskih spisov; privablja s svojim uplivom tisoč udov k Mohorjevi družbi, ktera je ravno v ta namen vstanovljena, ona s tem, da brati velí, poblažuje versko in nramsko čutilo, kakor tudi pristojno zunanje vedenje; ona pa tudi ob enem pospešuje časní blagor ljudstva, ker mu naznanuje vire, iz kterih si more zajemati poduka v raznih gospodarskih oddelkih. Naj le pošlje mestni odbor svoje poročnike med ljudstvo; lahko mu bodo povedali, kako duhovščina pospešuje sadjerejo, napravljaje drevesnice, posebno pa svilstvo zasajaje murbovih dreves, vinstvo v rabo jemaje žlahnih trt, kako obdelovaje puste tla spodbada ljudstvo k enakim poskušnjam in s tem po svoji moči pomaga lajšati britko osodo. Gotovo iz dna srca neradi govorimo o lastnih zaslugah. Le brez méno dolženje mestnega odbora nas je prisililo, da jih nismo zamolčali. Sicer sami dobro sprevidimo, da še nikakor svoje naloge nismo dovršili, in da imamo še lep kos dela pred seboj, ktere ga se pa ne branimo, temuč truditi se hočemo, da ga z Božjo pomočjo dokončamo. Tudi nam še na misel ne pride, da bi prezirali unstranske zasluge, ki so si jih drugi za narodno omiko pridobili; vendar pa menimo, da brez žaljenja onih, ki so prijazni pravemu napredku našega naroda, smemo ponosno pred mestni odbor stopiti in ga vprašati, ali se more kak stan v delavnosti za ljudsko omiko in napredek z našim meriti. Posluževaje se tiskarstva in zasebno obče vaje z verniki je sijajno delala duhovščina za ta namen, in da bi ga dosegla, ni nikdar vedoma rabila pripomočkov postavno prepovedanih. Nasproti takovim radovoljnim darežljivostim se ne sramuje mestni odbor, duhovščine v očéh krščanske srenje, pred slavno vlado in v javnem mnenju sploh dolžiti, češ, da „ona, ne da bi s krščansko ljubeznijo in z zgledom krščanskega trpljenja v okom prišla neutajljivi surovosti src in zanašanju na telesno moč, svoj zdatni upliv velikrat ravno v nasprotno stran obrača.“ V takem očitanju ni ne duha ne sluha pravičnosti. Če bi kdor si bodi izmed nas v tem času, ko moramo vedno na vse strani obroženi biti proti najstrupenejšim pušicam obrekovanja, zasmehovanja in zaničevanja, varovaje najsvetejše nedotakljive lastnine človeštva, če bi v tej brambi kteri kako veljavno postavno prelomil, saj nismo izven postave in ne nad postavno, tudi ne zahtevamo izjeme za-se, mestni odbor naj le duhovskega prestopnika po-

stav brez ozira naznani pri dotični gosposki, da se po sodnijski preiskavi resnica prav poizvé in postavam zadosti.

„Mešaje politiko v verstvo“, pravi mestni zbor, „bega duhovščina zdravega in vernega duha ljudstva in jemlje pod ščit duhovske mogočnosti razdraženo počenjanje njegovo“. V ustavno vladani državi že mora tako biti, da se vsak državljani več ali manj zaplete v politično gibanje. Ali hoče edino duhovnu, ki je tudi avstrijski državljani, ki tudi davke plačuje, zabranjeno biti, da bi lastnega političnega mnenja ne gojil? Ali se bo le duhovnu v hudodelstvo štel to, kar si vsak misleči v pravico lasti? Ali bo le njega preganjanje zadevalo, če hoče postavno uživati ustavne pravice? Kdo ga sme tožiti, dokler dela med mejami postave? Če je te prestopil, naj se dokaže; če pa mestni zbor nima trdnih dokazov v rokah, vtisnjen je neizbrisljiv madež obrekovanja njegovi trditvi, da duhovščina vtikaje politiko med verstvo bega zdravega in vernega duha ljudstva, jemlje pod ščit duhovske mogočnosti razburjeno počenjanje njegovo, in da namerja podivjati ljudstvo.

Res, veren je duh našega ljudstva; z nerazrušljivo ljubeznijo je vdano krščanstvu in cerkvi, nobena stvar mu ne more iztrgati tega najdragocenejšega bisera, prepričano je, da za-nj v nobeni človeški naredbi ne najde nadomestila. Tako verno prepričanje gojiti in ž njim ohraniti ubogemu ljudstvu edino zdatno tolažilo, edino zanesljivo sidro upanja v tem težavnem življenji, šteje si duhovščina v najsvetejšo dolžnost in je trdne volje njej v vseh okoliščinah, pri vsaki ustavi neomahljivo zvesto ostati. Tudi zdrav je duh našega ljudstva; dobro čuti, česa mu je potreba; prav dobro zna preudariti, kje so pravi in odkritosrčni njegovi prijatelji, kam se mu je zaupljivo obračati. Duhovščini še treba ni mešati politiko v verstvo; z najmilejšimi dokazi vdanosti oklepa se še zmiraj ljudstvo duhovnih pastirjev, in dokler mu bomo mi v milih in nemilih dneh z vdano ljubeznijo stali na strani, za njegovo napredovanje in izobraževanje darežljivo skrbeli, bode pri nas sveta in poduka iskalo in vse umetne zapeljivosti ne bodo mogle zbegati njegovega zdravega duha.

Čudno, da imajo, kakor se kaže, veljaki konstitucionalnega društva še zmiraj toliko groze in strahu pred „mogočnostjo“ duhovnov. Nismo ošabni na to mogočnost, marveč živo čutimo svojo nezmožnost in nam je le hudo pri srcu, da nimamo bolj zdatnih sredstev pomagati ljudstvu, da bi hitreje dospelo na ono stopinjo napredka in izobraženosti, ktero doseči je sposobno.

Spomenica mestnega zbora pravi: „duhovska mogočnost“ služi le tujim namembam in se le prevečkrat odteguje očem postave. Prav res, duhovska mogočnost služi namembam, ki so morebiti tuje srčenemu mnenju mestnega zbora, toda prav lastne naj dražim zadevam našega ljudstva. Ona nič družega ne namerja, razun da si ljudstvo nepokvarjene ohrani posebnosti, ktere mu je Bog podaril, in da z njihovo pomočjo vzraste do popolnoma dozorele močatosti Kristusove, da bi ostalo vdano svojemu Bogu in avstrijski vladarski hiši, ne pa, da bi se mu poropale one posebnosti in ga nasprotniki zavirali ali pa celó ustavili na potu napredka. Če pa duhovščina tako dela, ne boji se očesa postave in se ga tudi nima za kaj bati. Postavimo pa, da bi tudi hotela skrivati kako zlobno počenjanje pred očesom postave, razvidi se ravno iz one spomenice, da bi ga prežečemu očesu mestnega zbora nikakor ne mogla skriti. Zakaj se mestni zbor bolj čversto na noge ne postavi, saj ima vendar pri rokah policijsko moč? zakaj ne izročuje postavolomne duhovščine sodnijskim razsodbam? Če ima mestni zbor zavidovanja malo vredni pogum ovajati duhovščino pred visoko vlado in pred javnim mnenjem, naj ima tudi

serčnost na sodišči dokaze teh dolženj naštetih, ker se drugač ne le pred vsem mestom, ktero zastopa, ampak tudi pred vso deželo osramoti, da je joj! in poslednjo trohico zaupanja zgubi.

Če nadalje sledimo spomenici, moramo nehoté milovati skoraj otročji strah pred duhovščino, kateri je mestni zbor tako daleč gnal, da je namestniku c. k. vlade, visokorodnemu gospodu deželnemu predsedniku očitoval, da „nepogojnemu gospodovanju duhovstva v šoli postavno narejeni jéz še zdaj ni postavljen.“ Čudno, kaj mestni zbor ne vé, da nimamo še postave o šolskem nadzorništvu? Ali mu je še zdaj neznano, da, ker ni še take postave, ima tudi v naši deželi moč razglas 10. svečana t. l.? Ali ni nar. više vodstvo ljudske šole čisto v rokah vlade? Ali ni knezoškofijskemu konzistoriju šolsko opravilstvo čisto odvzeto? Ali niso vsi okrajni dekani brez razločka čisto odstavljeni od šolskega nadzorovanja? Ali žali mar kako postavu, če duhovni učé krščanski nauk v šoli, če vodijo duhovni še zdaj kot kateheti ali vodji glavne šole, ali če so fajmoštri, dokler ni nove vredbe šolskega nadzorništva, še na čelu ljudskih šol? Ktero postavu žali deželni predsednik, če pokliče zaradi vredbe ljudske šole tudi dva duhovna v svoje svetovavstvo? Kje je postava, ki zahteva tako ločenje šole od cerkve, da bi se njej duhovščina še bližati ne smela? V oziru na govor, kterege je Vaša Vzvišenost imela 31. sušca preteklega leta v gosposki zbornici, menimo biti zagotovljeni, da take ločitve tudi visoka vlada nima v mislih. Če pa mestni zbor naravnost pravi, da duhovščina s svojim vplivom šolo kvari, moramo ga zavrniti, da je to v neodpušljivi vétrenosti izbleknjena trditev brez kake veljave, dokler ne razglasi svetu svoje omenjene skušenosti v tej zadevi.

Če je sicer tudi nedokazano, sumljljivo in obrekajoče krivičenje mestnega zbora zoper duhovščino vzbudilo pravično nejevoljo v srcu vseh, katerim je še kaj mar za pravičnost in spodobnost; pripoznavamo vendar očitno, da smo zadovoljni, če se proti duhovščini tako ravna, kakor se priporoča visoki vladi. „Nad delavnostjo duhovnov na leci in v šoli,“ tako hoče mestni zbor, „mora se ostro čuti in vsakemu prestopku nasproti ravnati z vso ostrostjo postave.“ Dobro tako; po vseh farnih cerkvah so redno vsako nedeljo in vsaki praznik pridige. To je naše poslanje, in gorje nam, če ga ne zvršujemo. Neizrečeno nas bo veselilo, ako se vsi mestni svetovavci določijo posamezno in skupno (in corpore) toliko pridig hoditi poslušat, kolikor je naj več moč. Nam veljá povelje Gospodovo: Kar sem vam govoril na uho, oznanujte s stréh. Čem pogostejše in zvestejše nas bodo poslušali, tem manj se nam je bati, da bi kdo vzrok imel sumničiti naše pošteno mišljenje. Še celo upanje nam bode zasijalo, da bo beseda Gospodova skoz zunanje uho segla do notranjega sluha in tako pokazala svojo prestvarljivo moč, da se v resnici povrne zaželeni mir v mesto in deželo, in se pri nas vseli ona vsem prijetna prostost, v kateri se godí vsakemu pravica in za vse veljá enaka postava.

V Ljubljani 8. rožnika 1869.

Sledé podpisi duhovščine iz vse škofije.

Znanstvene stvari.

Sporočilo

o XIV. odborovi seji slovenske Matice

v Ljubljani 24. junija 1869. l.

Slov. Matica je imela 24. junija XIV. sejo. Vodil jo je gosp. predsednik dr. Costa. Vpričo so bili gg. odborniki dr. J. Bleiweis, dr. Zupanec, dr. Vončina,